

KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞEHRENGİZ ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Fatih TIĞLI*

ÖZET

Genel anlamda bir şehrin güzellikleri ve güzelleri hakkında yazılan şiirlere şehrengiz denilmektedir. Anlatılan güzeller genellikle -Azîzî'nin İstanbul için yazdığı şehrengiz örneği dışında- erkek olup şehrin esnaflarından ve ileri gelenlerinden seçilen kişilerdir. Şehrengiz türünün edebiyatımızdaki ilk örnekleri XVI. yüzyılın ilk yarısında Mesîhî ve Zâtî'nin Edirne şehri için yazdığı eserlerdir. Bu ilk örneklerden sonra değişik şairler tarafından çeşitli şehirler hakkında başka eserler de kaleme alınmıştır.

Bu bibliyografya denemesinde Klâsik Türk edebiyatında şehrengiz türü ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu eserler hakkında yapılan çalışmalar *Kitaplar, Tezler, Makaleler, Ansiklopedi Maddeleri ve Sempozyum Bildirileri* isimli başlıklar altında alfabetik şekilde sıralanmıştır. Ayrı bir yazı konusu olmayan divanların ve tezlerin içinde yer alan şehrengizler de *Divan Neşirlerinde Yer Alan Şehrengizler* başlığı altında verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Şehrengiz, Şehrâşûb, Mesnevî, Bibliyografya.

AN ESSAY OF BIBLIOGRAPHY ABOUT THE STUDIES ON A SPECIFIC GENRE OF POEM NAMED 'ŞEHRENGİZ' IN THE CLASSICAL OTTOMAN POETRY

ABSTRACT

In a general sense, the poems about the beauties and beautiful people of a city are called 'şehrengiz'. Those beautiful ones are mostly – except from the work of Azîzî, written for Istanbul – the men who are the craftsmen and also distinguished people in the public. The early samples of this kind of poems, in the first half of the 16th century, are the works written for Edirne by Mesîhî and Zâtî. Following those samples, many other works were written about different cities by various poets.

In this paper, the studies about the genre of *şehrengiz* in the Classical Ottoman Poetry are discussed and listed alphabetically under the titles of *Books, Thesis, Articles, Encyclopedic Topics and the Symposium Papers*.

Key Words: The Classical Ottoman Poetry, Şehrengiz (poems about a certain city), Şehrâşûb, Masnavi, Bibliography.

Giriş

Türk edebiyatında XVI. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan şehrengiz türünün ilk örnekleri Mesîhî ve Zâtî'nin Edirne şehri için yazdıkları eserlerdir. Edirne için yazılan bu şehrengizlerin hangi tarihlerde yazıldığı ve hangisinin önce kaleme alındığı bilinmemektedir. Yazılış tarihi ve öncelik meselesinin yanında araştırmacıların değişik fikirler ortaya koymalarına sebebiyet veren bir soru da şehrengiz türünün Türk edebiyatının mı, yoksa Fars edebiyatının mı bir ürünü olduğu sorusudur. Araştırmacılar tarafından bu soruya değişik cevaplar verilmiştir. Bazı araştırmacılar şehrengizi Türk edebiyatına ait özgün bir tür olarak kabul etmişler, bazıları ise şehrengizin Fars edebiyatından bizim edebiyatımıza geçen alıntı bir tür olduğunu söylemişlerdir.

Klâsik Türk edebiyatı sahasında yapılan araştırmalarda şehrengizlerle ilgili kapsamlı bir çalışmanın -Agâh Sırrı Levend'in çalışmasını ve yapılan bazı tezleri dışarıda tutarsak- olmadığını görmekteyiz. Yapılan çalışmalara bakıldığında ya belli şehirlere yönelik, ya da bir şairin yazdığı şehrengizin incelenmesiyle meydana gelen makale tarzındaki çalışmaların olduğunu görmekteyiz. Türünün ilk örneklerinden başlayarak en son örneği de kapsayacak bir şekilde elimizdeki

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
ftigli@istanbul.edu.tr

metinlerin tamamının bütün yönleriyle incelendiği ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Şu anda yürütmekte olduğumuz “Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Türü” başlıklı çalışmanın bu eksikliğin kapanmasını sağlayacağını umuyoruz.

Son yıllarda araştırmacılar tarafından yeni şehrengizler bulunmuş ve çeşitli yayımlarla tanıtılmıştır. Yeni bulunan ve yayınlanan bu şehrengizlerle mevcut örneklerin sayısı artmıştır. Bu da yapılacak kapsamlı bir inceleme çalışması için sevindirici bir durumdur. Ne kadar çok ve değişik örnek tespit edilirse şehrengiz türü hakkında o nispette kapsamlı bilgiye ulaşılmış olacaktır.

Hazırladığımız bu bibliyografya denemesinde yer alan çalışmalar *Kitaplar, Tezler, Makaleler, Ansiklopedi Maddeleri ve Sempozyum Bildirileri* isimli başlıklar altında alfabetik şekilde sıralanmıştır. Ayrı bir yazı konusu olmayan ve divanların içinde yer alan şehrengizler de *Divan Neşirlerinde Yer Alan Şehrengizler* başlığı altında verilmiştir. Yayımlanmamış tezlerde yer alan şehrengiz metinleri bu başlık altında değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalarda *Kitaplar* başlığı altında sıralanan bazı çalışmalar dışında açıklama yapılmamıştır.

I. Kitaplar

1. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1958, 144 s.

Eser hakkında yazılmış değerlendirme yazıları için bkz.:

Hikmet Dizdaroğlu, “Şehrengizler”, *Türk Dili*, c. 7, sy. 81, Haziran 1958, s. 476-478.

Talât Tekin, “Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul (Agâh Sırrı Levend)”, *Türk Dili*, c. 7, sy. 79, Nisan 1958, s. 362-364.

2. Ahmed Hamdi [Tanyeli], *Şehrengizler*.

Sahaflar Çarşısında kitapçılık yapan Ahmed Hamdi [Tanyeli], 1920 yılında “*Kütüphane-i Nefâis-i Eslâf*” isimli dizinin ilk kitabı olarak *Eş’âr-ı Nedîm* isimli bir kitap yayımlar. Bu kitabın arka kapağındaki yayımlanacaklar eserler listesinde iki numarada “*Şehrengizler*” isimli kitap yer almaktadır. Eser hakkında yapılan açıklamada: “*Azîzi’nin “Medh-i Taife-i Zenân ü Mahbûbân” ismindeki manzum eseri [zamanındaki güzel kadınların bir destan-ı hüsn ü ânıdır] tamamen, Mesîhi’nin, Hayretî’nin, Edirneli Kerîmi’nin, Revânî’nin, Mağnisalı Câmi’î’nin, Yenişehirli Belîğ’in cüvânân medhindeki eserlerinden mutena parçalar.*” denmektedir. M. Seyfettin Özege’nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Katalogu*’nda ve *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası*’nda yaptığımız taramalarda bu eserin nüshasını göremedik, basılmamış olması kuvvetle muhtemeldir.

M. İzzet [Deliçay] de şehrengizlerle ilgili bitirme tezini hazırlarken Ahmed Hamdi’nin sahip olduğu yazma mecmualardan yararlandığını belirtir. Ahmed Cemâlî’nin *İstanbul Şehrengizi* ve bugün elimizde olmayan Tab’î’nin *İstanbul Şehrengizi* bu mecmualardaki nüshalardan faydalanılarak incelenmiştir.

3. August Pfizmaier, *Die Verherrlichung der Stadt Bursa: Eine Reihe Türkischer Gedichte von Lâmy’y*, Wien, 1839.

Lami’î Çelebi’nin Bursa Şehrengiz’inin Almancaya Hammer’dan sonra ikinci tercümesi August Pfizmaier tarafından yapılmıştır. Bu tercüme Viyana’da 1839 yılında basılmıştır.

4. Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunts bis auf unsere Zeit*, Petsch 1837, c. II, s. 163-195.

Hammer, Lami’î Çelebi’nin *Bursa Şehrengizi*’ni Almancaya tercüme etmiştir. Bu tercüme 4 ciltlik Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi isimli kitabının 2. cildinde yer almaktadır.

5. Lami’î Çelebi, *Şehrengiz-i Bursa*, Hüdâvendigâr Vilâyet Matbaası, 1288, 22 s.

6. *Şehrengizler Mecmuası*.

Agâh Sırrı Levend’in sahip olduğu şehrengizler mecmuasıdır. Levend, eserinin 139. sayfasında mecmua hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre mecmuanın özellikleri ve içinde bulunan şehrengizler şunlardır:

“Şehr-engizler ve nâmeler mecmuası, büyük bir mecmuadan ayrılmış. Nüshanın vasfı: cildin sırtı ve köşeleri siyah meşin, üstü siyah bez, yeni cildlenmiş; eni boyu, cildin 20.3x14.5 cm,

yazının 16x12.9 cm, kenardaki yazılarla birlikte; kâğıd, yaprakların bazıları beyaz, bazıları saman rengi aharlı, ortada iki yaprak fazla aharlanmış olması yüzünden çatlayıp ufalanmış, yerine başka kâğıd konulmuş. Yaprığın biri aslından kopya edilerek yazılmış, öteki aslı parçalanıp okunmaz bir hale geldiği için yazılmayıp boş bırakılmış; yazı siyakat, Şehr-engizlerle Namelerin bir kısmı hem metinde hem sayfa kenarında; hiç birinde başlık yok, sayfa kenarları ve mısra araları cedvelsiz; varak sayısı 51, satır sayısı 21, kenardakilerin değişik. Metindeki Şehr-engizler:

Cemali'nin İstanbul Şehr-engiz'i v. 1a-9b,
Ulvi'nin Manisa Şehr-engiz'i v. 10a-22a,
Adı bilinmiyen bir şairin İstanbul Şehr-engiz'i v. 2b-25a,
Mesihî'nin Edirne Şehr-engiz'i v. 26a-30b,
İshak Çl. nin Edirne Şehr-engiz'i v. 30b-33b,
Usuli'nin Yenice Şehr-engiz'i v. 34a-38a,
Cefayi'nin Rize Şehr-engiz'i v. 38a-40b, sonu kenarda,
Sayfa kenarındakiler:
Zati'nin Edirne Şehr-engiz'i v. 1a-8b,
Azizi'nin İstanbul Şehr-engiz'i v. 9a-20b,
Mâni'nin Bursa Şehr-engiz'i v. 29a-35b.”

Bu mecmua bugün Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Kitapları no: 322-339'da kayıtlı olarak bulunmaktadır.

7. *Şehrengizler Mecmuası.*

Ağâh Sırrı Levend'in *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul* isimli eserini hazırlarken Vasfî Çataloğlu ve Avni Aktunç tarafından değişik kütüphanelerde ve şahıslarda bulunan şehrengizlerin istinsah edilmesiyle oluşturulmuş bir mecmuadır. Bu mecmua bugün Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Kitapları no: 167-180'de kayıtlı olarak bulunmaktadır.

II. Tezler

A. Doktora Tez Öncesi Çalışmaları

1. Burmaoğlu, Hamit Bilen, “Şehr-engiz-i İstanbul Cemalî”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1978, 32 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Hüseyin Ayan).

2. Kırkkılıç, Ahmet, “Edirne Şehr-engizleri (Kerîmî-Mesihî-Zâtî-Neşâtî)”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1979, IV+190 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Hüseyin Ayan).

3. Yılmaz, Kâşif, “Fakîrî Şehr-engiz-i Fakîrî ve Risâle-i Ta'rifât”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1977, IV+122 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Hüseyin Ayan).

B. Yüksek Lisans Tezleri

1. Akkuş, Metin, “Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1987, III+207 s. (Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Haluk İpekten).

2. Yurtsever, M. Murat, “Lâmî'î Çelebi, Şehrengiz-i Bursa, İnceleme-Metin”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1984, 220 s. (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Kara).

C. Mezuniyet Tezleri

1. [Deliçay], M. İzzet, “Türk Edebiyatında Şehr-engizler”, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1935-36, 72+V s.

2. İğneci, Eşref, “Mesihî Kasideleri, Şehrengizi”, Ankara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1969, 170 s.

3. Tanrısever, Mustafa, “Şehrengiz-i Ulvi Çelebi (Manisa Şehrengizi)”, Ankara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1972, 49 s.

4. Tekman, Muammer, “Bursa Şehrengizleri (Lamiî Çelebi, İshak Çelebi, İsmail Belig)”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1985, 97 s.

III. Makaleler

1. Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, “Şehrengizler Üzerine Düşünceler ve Belîğ’in Bursa Şehrengizi”, *Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Şerif Başstav’a Armağan)*, 1988, s. 129-167.
 2. Akkuş, Metin, “Türk Edebiyatında Bursa Şehrengizleri I: İshak Çelebi’nin Bursa Şehrengizi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Prof. Dr. Haluk İpeken’in Anısına*, sy. 1, 1993, s. 81-85.
 3. Akkuş, Metin, “Şehr-engîz”, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2006, s. 236-242.
 4. Aksoy, Ali, “Şehrengiz ve Mihâhiye’lerde “Uludağ” ve “Bursa Suları”, *Bursa Defteri*, sy. 3, Eylül 99, s. 105-120.
 5. Aksoyak, İ. Hakkı, “Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Gelibolu Şehrengizi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 3, 1996, s. 157-176.
 6. Aydemir, Yaşar, “Esirî’nin Bağdat Şehrâşûbu”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*, 1999, s. 446-475.
 7. Aydemir, Yaşar, “Vize(?) Şehrengizi”, *Behiştî Dîvânı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000, s. 84-86.
 8. Aydemir, Yaşar, “Hâdi’nin Saray Şehrengizi”, *İlmî Araştırmalar*, sy. 12, 2001, s. 31-56.
 9. Aydemir, Yaşar, “Sânî’nin Rodos Şehrengizi”, *Türk Kültürü*, sy. 455, 2001, s. 167-174.
 10. Boškov, Vančo, “İshak Çelebi’nin Üsküp İçin Yazdığı Şehr-engiz’i”, *Sesler Aylık Toplum-Sanat Dergisi*, Üsküp, sy. 39-40, Ekim-Kasım 1969, s. 58-68.
 11. Boškov, Vančo, “Şehr-engiz u Turskoj Književnosti i Šehr-engiz o Mostaru” [Şehrengiz in Turkish literature and Šehr-engiz on Mostar], *Radovi Filozofskog Fakulteta u Sarajevu* [The works of the Faculty of Philosophy in Sarajevo], VI/1970-71, pp. 173-211.
 12. Çağlayan, Bünyamin, “Yahya Bey’in Musammât ve Şehrengizlerinde Devrinin Siyasi ve Sosyal Olayları İle Hayatından İzler”, *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 7, sy. 2, Ekim 1999, s. 89-104.
 13. Çavuşoğlu, Mehmed, “Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahya Bey’in İstanbul Şehrengizi”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XVII, Ağustos 1969, s. 73-108.
- Bu eserin tanıtımı için bakınız:
Sedit Yüksel, “Gün Işığına Kavuşturulan İki Eser”, *Türk Dili*, c. XXIV, sy. 237, Haziran 1971, s. 207-212.
14. Çavuşoğlu, Mehmed, “Hayretî’nin Belgrad Şehr-engizi”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, c. IV-V, 1973-1974, s. 325-356.
 15. Çavuşoğlu, Mehmed, “Hayretî’nin Yenice Şehr-engizi”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, c. I-II, 1975-1976, s. 81-100.
 16. Çiftçi, Hasan, “Fars Edebiyatında Şehrâşûb-I”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 2, sy. 7, Güz 2002, s. 7-18.
 17. Çiftçi, Hasan, “Fars Edebiyatında Şehrâşûb-II”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 3, sy. 8, Kış 2003, s. 41-53.
 18. Deliçay, İzzet, “Türk Edebiyatında Şehrengizler”, *Atayolu*, sy. 1, Mart 1939, s. 14-16.
 19. Deliçay, İzzet, “Türk Edebiyatında Şehrengizler”, *Atayolu*, sy. 2, Nisan 1939, s. 16-19.
 20. Derdiyok, İ. Çetin, “XVI. Yüzyıl Şairlerinden Azîzî’nin Nigâr-nâmesinin Yeni Bir Nüshası”, *Türkoloji Araştırmaları Fuat Özdemir Anısına*, 1997, s. 141-154.
 21. Dursunoğlu, Halit; “Klasik Türk Edebiyatında Bir Şehrin Güzelleri ve Güzellikleri İle İlgili Eserler (Şehrengizler)”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, 2003/II, s. 57-74.
 22. Eğilmez, Mümtaz Şükrü, “Tarihî Tetkikler: “Şehrengiz-i Bursa”, *Uludağ*, sy. 47-48, Mayıs-Haziran 1942, s. 14-17.

23. Gianroberto, Scarcia, "Şehrengiz-i Belgrad", *Turcica et Islamica Studi in memoria di Aldo Gallotta, a cura di Ugo Marazzi*, 2 voll., Napoli, l'Orientale, Istituto Italiano per l'Africa e l'Oriente, (Series Minor LXIV), 2003, vol. II, pp. 903-907.
 24. Gibb, E. J. Wilkinson, "Mesihî", *A History of Ottoman Poetry*, Luzac and Company Ltd., London 1965, vol. II, pp. 226-256
 25. Gibb, E. J. Wilkinson, "Mesihî", *Osmanlı Şiir Tarihi* (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), c. I-II, Akçağ Yayınları, Ankara ty., s. 445-466.
 26. Glünz, Michael, "Sâfîs Şahrangîz-Ein Persisches Matnawî Über die Schönen Berufsleute von Istanbul", *Asiatische Studien*, vol. XL, 1.1986, pp. 133-145.
 27. Gökyay Orhan Şaik, "Bursa Şehrengizi", *Yücel (I.Seri)*, sy. 50, Nisan 1939, s. 52-55.
 28. İsen, Mustafa, "Usûlî'nin Yenice Şehrengizi", *Türk Kültürü Araştırmaları (Mehmed Kaplan İçin)*, 1988, s. 131-148.
 29. İsen, Mustafa - Burmaoğlu, Hamit, "Lâmi'înin Bursa Şehr-engizi", *Yedi İklim*, sy. 40, Temmuz 1993, s. 103-105.
 30. İsen, Mustafa - Burmaoğlu Hamit Bilen, "Bursa Şehr-engîzi (Lami'î Çelebi)", *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, sy. 3, 1987, s. 57-105.
 31. Karaismailoğlu, Adnan, "Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehr-engizler", *Millî Kültür*, sy. 62, Eylül 1988, s. 55-58.
 32. Karasoy, Yakup-Yavuz, Orhan, "Nüvisî ve "Şehrengîz-i İstanbul"u", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 20, Güz 2006, s. 1-20.
 33. Kırkkılıç, Ahmet, "Edirne Şehrengizleri ve Şairleri", *Yedi İklim*, sy. 47, Şubat 1994, s. 94-101.
 34. Mermer, Ahmet, "Bursa Şehrengizleri Üzerine Bir Karşılaştırma", *Harvard Üniversitesi Türklük Bilgisi Araştırmaları Ağâh Sırrı Levend Hâtıra Sayısı*, c. 24/III, 2000, s. 279-288.
 35. Saltık, Gazâlî, "Bursa Şairleri: I Lâmiî Çelebi [Ölümü- 1532 M / 938 H]", *Uludağ*, sy. 72-73, Eylül-Ekim 1945, s. 5-8.
 36. Saltık, Gazâlî, "Şehrengiz'in Yazılmasındaki Sebep", *Uludağ*, sy. 74, Kasım-Aralık 1945, s. 4-5.
 37. Saltık, Gazâlî, "Bursa Şairleri: Şehrengiz-i Bursa", *Uludağ*, sy. 75, Ocak-Şubat 1946, s. 7-9.
 38. Saltık, Gazâlî, "Şehrengiz-i Bursa", *Uludağ*, sy. 79, Eylül-Ekim 1946, s. 11-16.
 39. Saltık, Gazâlî, "Şehrengiz-i Bursa (Lamii Çelebi)", *Uludağ*, sy. 86, Kasım-Aralık 1946, s. 26-29.
 40. Stewart-Robinson, J[ames]; "A Neglected Ottoman Poem: The Şehrengîz", *Studies in Near Eastern Culture and History in Memory of Ernest T. Abdel-Masssih*, The University of Michigan Center for Near Eastern and North African Studies, Michigan 1990, pp. 201-211.
 41. Yurtsever, M. Murat, "Lâmi'î Çelebi'nin "Bursa Şehrengizi"nde Mekân Tasvirleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 2, sy. 2, 1987, s. 243-252.
 42. Yurtsever, Murat; Edebiyatımızda Şehrengiz Geleneği, Lâmiî Çelebi ve Bursa Şehrengizi", *Bir Masaldı Bursa...*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 445-451.
- IV. ANSİKLOPEDİ MADDELERİ**
1. Akkuş Metin, "Şehrengiz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, c. 8, s. 117-121.
 2. Dihhoda Ali Ekber, "Şehr-âşûb", *Lügatnâme*, c.18/B, Tahran 1349, s. 103-105.
 3. Halman, Talat Sait, "Şehrengiz (In Türkisch Literature)", *The Encyclopaedia of Islam* New Edition, Brill, Leiden 1997, vol. IX, pp. 212-214.
 4. Kâtib Çelebi, "Şehrengiz", *Keşf-el-Zunun*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1971, c.2, s. 1068.

5. Kavcar Cahit, “Şehrengiz”, *Türk Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, c. XXX, s. 239-240.
6. Özkırmımlı, Atilla, “Şehrengiz”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, c.4, İstanbul ty, s. 1070.
7. Pakalın, Mehmet Zeki, “Şehrengiz”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, c. III, s. 327.
8. Pala, İskender, “Şehrengiz”, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 506-508.
9. Solmaz, Süleyman, “Şehrengiz”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2006, c. 5, s. 385.
10. “Şehrengiz”, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1985, c. 10, s. 3842.

V. BİLDİRİLER

1. Akkuş, Metin, “Bursa Şehrengizlerinde Toplumsal Çevre ve Yaşam”, Uludağ Üniversitesi II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu, 20-22 Ekim 2005, Bursa.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bkz.:

Akkuş, Metin, “Bursa Şehrengizlerinde Toplumsal Çevre ve Yaşam”, *Uludağ Üniversitesi II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu 20-22 Ekim 2005 Bildiri Kitabı*, Uludağ Üniversitesi Kültür Sanat Kurulu Yayınları, Bursa 2005, s. 205-218.

2. Bernardini, Michele, “Ottoman “Timuridism”: Lâmi‘i Çelebi and his Şehrengiz of Bursa, *Irano-Turkic Cultural Contacts In The 11th-17th Century*, Loránd Eötvös University, 14-15 Settembre 1998, Budapest.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bakınız:

Bernardini, Michele, “Ottoman “Timuridism”: Lâmi‘i Çelebi and his Şehrengiz of Bursa, *Irano-Turkic Cultural Contacts in the 11th-17th Centuries*, ed. Éva M. Jeremiás, The Avicenna Institute of Middle Eastern Studies (=Acta et Studia I), Pilsicsaba [2002], 2003, pp. 1-16.

3. Çalış, B. Deniz, “Construction of Self and Ottoman Landscape in Sehrengiz Genre (1512-1730)” Fatih University, 2nd Annual Transdisciplinary Literary and Cultural Studies Conference: Metamorphosis and Place, May 24-26 2007, İstanbul.

4. Çakıcı, Bilal, “Za’fi’nin Vardar Yenicesi Şehrengizi”, II. Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu, 24-26 Mayıs 2004, Ankara.

Kuru, Selim S., “City as the Mirror of Beloveds:The Case of Ottoman Shehrengiz”, Berlin Wissenschaftskolleg, 26 May 2004, Berlin.

5. Kuru, Selim S., “Lami‘i Çelebi’nin Gözüyle Bursa”, Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu “Payitaht Bursa’nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri”, 04-05 Nisan 2005, Bursa.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bkz.:

Kuru, Selim S., “Lami‘i Çelebi’nin Gözüyle Bursa”, *Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu “Payitaht Bursa’nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri” Bildiri Kitabı 04-05 Nisan 2005*, (Editör: Yrd. Doç. Dr. Cafer Çiftçi), Osman Gazi Belediyesi, Bursa 2005, s. 215-224.

6. Öztekin, Dilek, “Şehrengizler ve Bursa”, Edebiyatçılar Derneği ve Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı II. Bursa Edebiyat Günleri, 21-22 Mart 1997, Bursa.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bkz.:

Öztekin, Dilek, “Şehrengizler ve Bursa”, *Bursa’da Bir Başka Zaman Edebiyatçılar Derneği ve Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı II. Bursa Edebiyat Günleri, 21-22 Mart 1997*, (Yayıma hazırlayan: Ramis Dara), Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Bursa 1997, s. 65-69.

7. Tezcan, Nuran, “Güzel’e Bir Şehrengiz’den Bakış”, Poetry in the Ottoman World - Osmanlı Dünyasında Şiir Uluslar Arası Sempozyum, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 22-26 Kasım 1999, İstanbul.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bkz.:

Tezcan, Nuran, “Güzele Bir Şehrengizden Bakış”, *Türkoloji Dergisi*, nr. XI, c. I, 2001, s. 161-194.

8. Tıgılı, Fatih, “Klasik Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Câmî’î’nin Manisa Şehrengizi”, Celal Bayar Üniversitesi Manisa Şehri Bilgi Şöleni, 29-30 Eylül 2005, Manisa.

9. Yazar, İlyas, “Dürri’nin Gümülcine Şehr-engizi”, II. Uluslar Arası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, 26-28 Ocak 2007, Münih.

Bu bildirin yayımlanmış hâli için bkz.:

Yazar, İlyas, “Dürri’nin Şehrengizinden Gümülcine’ye Bakış”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Osman Nedim Tuna Armağanı*, Volume 2/2, Spring 2007, s. 770-789.

VI. DİVAN NEŞİRLERİNDE YER ALAN ŞEHRENGİZLER

1. Aydemir Yaşar, “Edincik (Balıkesir) Şehrengizi”, *Ravzî Divanı*, Birleşik Kitabevi, Ankara 2007, s. 84-86.

2. Çavuşoğlu, Mehmed, “Edirne Şehrengizi”, *Yahyâ Bey Dîvanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977, s. 227-243.

3. Çavuşoğlu, Mehmed-Tanyeri, M. Ali, “Bursa Şehrengizi”, *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvanı*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 87-99.

4. Çavuşoğlu, Mehmed-Tanyeri, M. Ali, “Üsküp Şehrengizi”, *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvanı*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 100-108.

5. Kahraman, Bahattin, “Lâlezâr Yenişehir-i Fenâr Şehrengizi”, *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1995, s. 48-61, 774-819.

6. Kaplan, Mahmut, “Edirne Şehrengizi”, *Neşatî Divanı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1996, s. 170-180.

7. Mengi, Mine, “Edirne Şehrengizi”, *Mesîhî Dîvânı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995, s. 89-109.

Sonuç

Şehrengizler hakkında yapılmış çalışmalardan oluşan bu bibliyografya denemesi şüphesiz tam olma iddiasını taşımamaktadır. Sarf edilen bütün gayrete rağmen gözden kaçan çalışmaların olması muhtemeldir. Özellikle yabancı dillerde yapılan çalışmalar konusunda eksiklikler olabilir.

Bu bibliyografya denemesinde 7 kitap; 3’ü doktora tez öncesi çalışması, 2’si yüksek lisans tezi ve 4’ü mezuniyet tezi olmak üzere toplam 9 tez; 42 makale ve kitap bölümü; 10 ansiklopedi maddesi; 10 sempozyum bildirisi ve 7 adet de divanların ve tezlerin içinde yer alan şehrengiz metinleri olmak üzere toplam 85 çalışma tespit edilmiştir. Tespit edilen çalışmalara baktığımızda çoğunluğun makale şeklinde yapılan yayınlarda olduğunu görmekteyiz.

Yapılan çalışmalara bakıldığında çeşitli grupların varlığını görmekteyiz: Sadece şehrengiz türü hakkında bilgiler verilen çalışmalar (bkz.: 3., 16., 17., 18., 19., 31., 40. vd. makaleler), bir şehir hakkında herhangi bir şairin yazdığı şehrengizlerin metninin verilerek incelenmesi ile oluşan çalışmalar (bkz.:33. ve 34. makaleler), aynı şehir için yazılmış birden fazla şehrengizin karşılaştırılıp incelenmesi ile meydana gelen çalışmalar (bkz.:1., 2., 5., 6., 8., 9., 11., 14., 15., 16. vd. makaleler).

Bibliyografyada Lami’î Çelebi’nin *Bursa Şehrengizi* hakkında yapılmış çalışmalar ilk sırada yer almaktadır. Tespit edilen toplam 85 çalışmanın 24 adedi Lami’î Çelebi’nin *Bursa Şehrengizi* hakkındadır. Müstakil olarak basılmış, iki defa Almancaya çevrilmiş, hakkında yüksek lisans tezi yapılmış ve çeşitli yazılara konu olmuş *Bursa Şehrengizi*’nin bu türde akla gelen ilk örnek olduğu görülecektir. Bu arada yıllardan beri tekrarlanan “*Bursa Şehrengizi*’nde şehrin güzellerinden bahsedilmediği, sadece Bursa coğrafyasından bahsedildiği” görüşü de Nuran Tezcan tarafından ortadan kaldırılmıştır. Viyana nüshasının içinde yer alan şehrin güzelleri ile ilgili bölüm ilk önce bir uluslararası sempozyumda bildiri ile sunulmuş ve daha sonra da makale şeklinde yayımlanmıştır (bkz.: 8. bildiri).

Bundan sonra yapılacak çalışmaların da eklenmesiyle Şehrengiz türü ve örnekleri hakkında daha ayrıntılı bilgilere sahip olacağız.